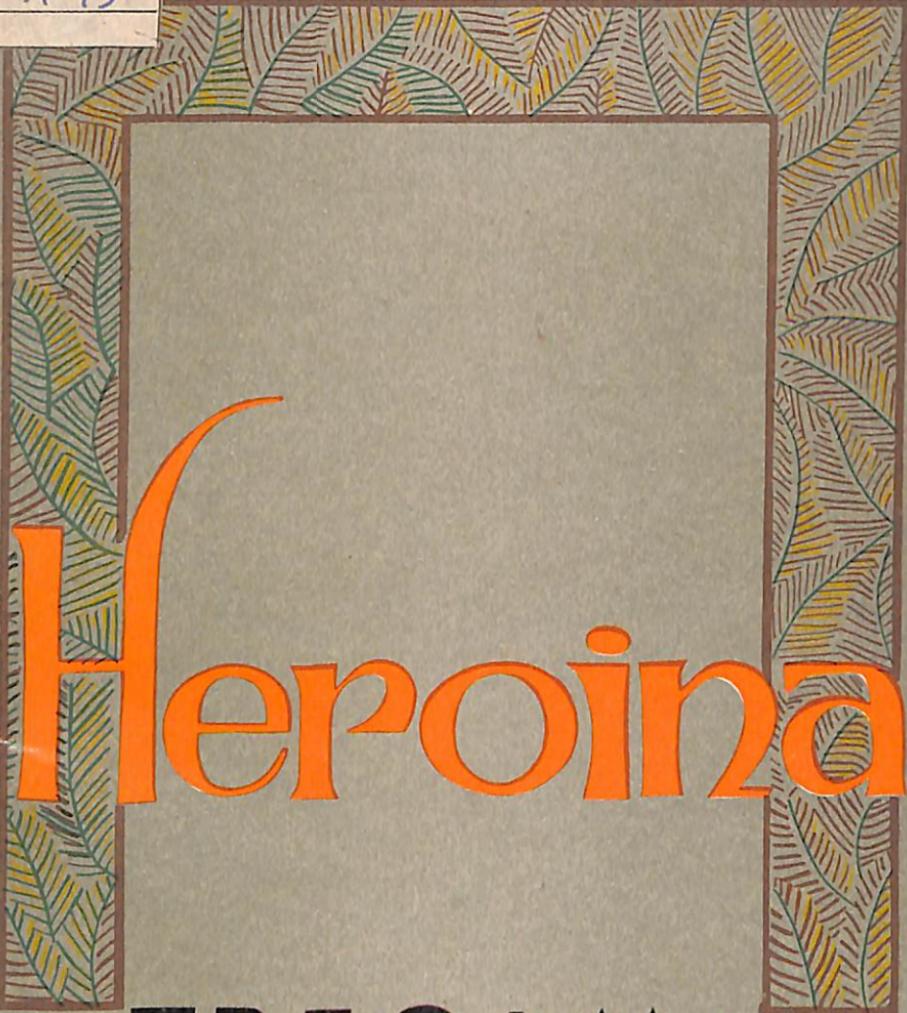

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-32
H 49

Hepoina

TREGIME

8/14-82

H49.

HEROINA

Tregime për gruan

1149

SI-1002 14.000 5000 X 80 mm 1000 1000 1000
0501 SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

AGIM CERGA

VISHNJA PIKONTE GJAK

Sa shumë i kam dashur ata! I doja aq shumë, sa nuk kishte ditë që të mos hyja në shtëpinë e tyre, një shtëpi e vogël, si gjithë shtëpitë e tjera tiranase të lagjeve të vjetra. Jetonin vetëm, burrë e grua, pa fëmijë, pa të afërm, përveç një vëllai të gruas, që vinte hera-herës dhe qëndronte disa ditë me ta.

Burri, rrëth 45-vjeç, i kishte flokët krejt të zbardhur. Thoshin se ishte thinjur shumë shpejt nga dëshpërimi: gruaja kishte lindur dy fëmijë njërin pas tjetrit, po të dy të vdekur. Askush nuk e kishte dëgjuar të ankohej ndonjëherë. Por në sytë e kaltër dhe në buzëqeshjen i vihej re gjithmonë një trishtim i përbajtur.

E shoqja ishte nja tre gisht më e gjatë se ai. Fytyra e saj e dobët, me gropëzat e faqeve të thelluara dhe me mollëzat pak të dala, tregonte se ishte e ftohtë, autoritare, gati-gati përbuzëse.

Pranë burrit ndihesha i qetë, kurse pranë saj përherë ndieja që dashuria ime prej fëmije përzihej me druajtjen dhe me një farë ankthi të quditshëm e të pashpjegueshëm, që më mbante në tension. Por, ndoshta, kjo ndjenjë e ndërlikuar e bënte më të thellë dashurinë për të. Så më shikonte, më thoshte:

— Erdhe? Ec, ec. Pse rri aty?... Bajram, erdhi Luli! — e më zinte për dore duke më tërhequr pranë vetes.

— Ku je, more pehlivan! Pa hajde këtu, more, kolo-puç, hajde te xhaxhi!

Bajrami qëndronte nën vishnjen dhe fytyra i mbushej gjithë dritë.

— Rri këtu! — më thoshte gruaja. — Rri këtu! Nuk shikon që ai po krasit?

— Bajram, sill Lulit ca luleshtrydhe dhe shiko mos janë pjekur pjeshkët.

Burri i thinjur i bindej gruas në heshtje. Pata vënë re se gjithnjë, kur gruaja kërkonte diçka, ai ia plotësonte dëshirën pikë pér pikë, në heshtje, me një farë kënaqësie.

Unë ulesha dhe haja frutat, kurse ata të dy, në këmbë, pranë e pranë, më shikonin të lumtur. Këto kanë qenë rastet më të bukura të jetës sime dhe do të më përsëritheshin dita-ditës, sikur lumturinë tonë kaq të thjeshtë e të pakuptueshme nga të tjerët të mos e turbullonte në të rrallë një njeri tjetër.

Njeriu që dua të përshkruaj tanë, banonte përballë shtëpisë së Bajramit. Ishte beqar, me një moshë të papërcaktuar, me një fytyrë të rrumbullakët si rrëth, të mbushur dhe pa rrudha. Dilte në ballkonin ku kishte vënë disa saksi me lule, i ujiste, fuste gishtat e mëdhenj në tirantat e pantallonave dhe fishkëllente me gëzim. Herë-herë fliste nga ballkoni, herë-herë vinte pér vizitë. Por, sa herë që vinte pér vizitë, në shtëpinë e fqinjët binte një hije e zymtë. Mezi shkëmbbeheshin disa fjalë. Dëgjoheshin vetëm e qeshura dhe zëri i tij. Bajrami e përmبante mërzitjen, ndërsa e shoqja, Bihania, e shfaqte fare hapur. Po burri i botës qëndronte mospërfillës ndaj përbuzjes së saj. Ndoshëta nuk e kuptonte, ose ndoshta bënte sikur nuk e kuptonte. Dhe kjo ishte gjëja, që e zemëronte më shumë Bihanan. Unë ulja kokën, përtypja me mundim vishnjat dhe nga çasti në çast prisja i tronditur shpërthimin e Bihanes.

Kur ai largohej, Bihania shfrynte me gjithë mushkëritë, i varte krahët si t'i kishte të këputur dhe ulej në stolin e vogël, e lodhur dhe e rraskapitur.

— Qelbësira! — thoshte ajo dhe fytyra i shprehte një neveri të madhe. — Sillet rrotull e rrotull... Nuhat si qen...

— Ndoshta nuk është i atillë, — përgjigjej Bajrami me një zë të pasigurtë.

— I atillë éshtë, qen éshtë! Kush do ta mbante gazetar në «Tomori», po të mos ishte i atillë?

Burri tundte kokën e thinjur dhe thoshte me një zë të mbytur:

— Ç't'i bësh... Nuk kemi ç'të bëjmë, veçse të ruhem...
Duart e mia qenë lyer me lëngun e kuq të vishnjave.

* * *

S'është për t'u çuditur përsë e sjell ndër mend kopshtin me një gjelbërim aq të dendur dhe të fortë. Atëherë ishte luftë. Qetësinë e rrugëve tona e shtypte dhe e gërvishëtë çizmja e fashistëve, ajri qe mbushur me fishkëllima bilbilash e plumbash, plagët tona të mëdha i mbulonte vezullimi i yjeve, i yjeve... A thua vërtet kopshti ka pasur aq shumë gjelbërim, sa nuk e kam parë në asnjë vend tjeter? Apo ndoshta ndjenja e dashurisë sime fëmijnore për këta njerëz të mirë, ndjenja e dhembjes, e mallit, e veshkujtimin për ta me këtë dritë? Vezullimi i yjeve...

Ka qenë mëngjes qershori. Unë hapa derën, po në oborr nuk e pashë, si zakonisht, Bihanen. Vura re Bajramin, që lëvizte i shqetësuar poshtë vishnjës së mbushur gjithë fruta. Lëvizte pa pushim, para e prapa dhe nuk e di a më pa e nuk më foli, apo nuk më pa fare.

— Xaxhi! — i thirra, por ai nuk m'u përgjigj. — Xaxhi! — i thirra më fort.

Përsëri ai nuk më dha përgjigje. Vazhdonte të ecte, sikur donte të lodhët veten.

Siç duket, Bihania e dëgjoi zérin tim dhe doli nga dhoma.

— Bajram, nuk e shikon që ka ardhur Luli?

Bajrami vazhdonte të ecte. Zëri nuk arrinte deri në ndërgjegjen e tij. Papritur gruaja ma lëshoi dorën dhe, sikur ta shtynte dikush nga pas, shkoi pranë të shoqit. Nuk i foli, por qëndroi si e shtangur dhe priti që ai ta ndiente praninë e saj. Kur u kthyë përballë Bihanes, ai u drodh si të ishte trembur. Sytë e gruas vështronin me ngulm. Buza e Bajramit lëvizi padashur, shkoi shtrembër, u duk se donte të thoshte diçka, përpiquej të fliste, kapërdinte pështymën, por zë nuk nxirrte.

— Aliu! — tha gruaja dhe priti me ankth.

Ajo kishte përmendur emrin e të vëllait dhe kuptohej se kishte ndodhur një fatkeqësi.

Burri uli kokën e thinjur në shenjë pohimi. Ajo u afroa edhe ca, si të donte të mbështeste kokën në supin e tij. Qëndroi fare pranë tij dhe befas e ngriti kokën lart. Sytë i qenë hapur aq shumë, sa në fytyrën e saj, të zbardhur parit, dukej sikur i mbetën vetëm këta sy.

Në këtë çast kishte dalë në ballkon burri me fytyrë të rrumbullakët si rrëth, që ujiste lulet, fishkëllente me gëzim dhe shikonte poshtë, nga kopshti.

— U poqën vishnjat, Bajram, — foli ai.

Bajrami nuk u përgjigj.

— U poqën, — u përgjigj Bihania.

Këputi një kokërr, e shtrydhhi midis gishtave dhe tha:

— Ja, shikoji, t'i lyen duart me gjak...

Pasdite erdhën fqinjët ta ngushëllonin. Të gjithë e dinin sa e kishte dashur të vëllanë. Ajo qëndronte në krye të dhomës, e heshtur, veshur me të zeza. I shoqi kishte varur kokën e bardhë dhe vazhdimisht kapërdihej, sikur t'i kishte mbetur diçka në fyt. Kushedi pse njerëzit flisnin përkohën, pemët, për gjëra që nuk kishin të bënin me vëllanë e saj të vrarë. Ajo dëgjonte dhe as nuk qante, as nuk rënkonte. Hapësirat e gjera midis bisedave të kota i mbushte një heshtje e ftohtë. Dhe unë prisja që nga çasti në çast Bihania t'ia shkrepte të qarit. Por ajo nuk qante. Pastaj njerëzit u quan njëri pas tjetrit e dolën jashtë. Në prag të derës ajo e ndali njërin dhe e pyeti:

— E kapën?

— Jo. E qëlluan kur po ikte me vrap, pas atentatit.

Goja e Bihanes u hap, supet iu quan lart, po britmën që po i dilte nga thellësia e shpirtit, e mbajti me tërë forcat. Në rrugicë atë çast u dëgjua fishkëllima e burrit me fytyrë si rrëth.

* * *

Katër muaj më vonë, në vjeshtë, ndodhi një fatkeqësi akoma më e madhe: një mesnatë Bajramin e arrestuan,

pasi i gjetën të fshehura në fund të kopshtit disa municipio-ne. E torturuan dy javë me radhë, bënë çmos të tregonte lidhjet me shokët e Qarkorit, por ai nuk e hapi gojën. Vë-tëm kur panë se po mbaronte, e nxorën jashtë dhe e pushkatuan.

Dhe përsëri erdhën fqinjët ta ngushëllonin. Midis tyre ishte edhe burri me fytyrë të rrumbullakët si rreth. Bihania qëndronte në krye të dhomës, pa gjak në fytyrë, dhe i dëgjonte bisedat, sikur të mos kishte ndodhur gjë. Vështri-mi i saj qe ngulur diku, në boshllék, dhe ajo ngjante sikur flinte me sy hapur, sikur nuk i interesonte asgjë përreth. A thua nuk e besonte të vërtetën e tmerrshme? Papritur m'u bë se e gjithë kjo ishte një endërr. Pashë derën e dhomës tjetër të mbyllur dhe më shkoi ndër mend që Bajrami ishte gjallë, se qëndronte fshehur në dhomë dhe, pas një çasti, do të hapte derën e do të dilte para nesh, me kokën e tij të bardhë e me buzëqeshjen e trishtuar.

Bihania pa nga dritarja e hapur pjergullën e mbushur me rrush dhe tha:

— Bajrami i hante shumë rrushtë.

Askush nuk foli. Prisnin.

Ajo u kthyte nga burri me fytyrë të rrumbullakët si rreth dhe i foli atij me sytë gjysmë të mbyllur, me një zë të shtruar, të akullt, sikur i pérgjigjej ndonjë pyetjeje.

— Kështu... po të tregoj q'i ndodhi tim shoqi, që i donte aq shumë pemët, të cilat i shikoje me kujdes orë e çast nga balkoni. E nxorën nga biruca kur akoma nuk ishte zbardhur. Meqenëse nuk ishte as i gjallë as i vdekur, e tër-hoqën zvarë nëpër korridor. E mbështetën në murin e obo-rrit të burgut dhe e pyetën pér të fundit herë në do të tregonte. Ai përmblodhi forcat dhe tha se do të fliste. Do t'ia tregonte Xhelal Staraveckës. Ju e njihni atë, apo jo? Kështu tha im shoq, dhe Xhelali i shkoi pranë. «Afrohu edhe ca», — i tha im shoq dhe, kur ai i shkoi pranë, burri im, që i donte aq shumë pemët, e pështyu në fytyrë dhe u rrëzua i vdekur përtokë. Kaq kishte mundësi të bënte. Pastaj e qëlluan katër herë në kraharor. Nën sisën e majtë ai kish-te një nishan. Nga nishani rrodhi gjaku i kuq si lëngu i vishnjave.

Gruaja heshti një çast dhe fytyra e saj mbeti gjithnjë e ftohtë.

— Në gazeten «Tomori» mund të shkruash diçka për... trimat e tu, që i hapën plagë në nishanin nën sisë burrit tim. Dhe mund të flasësh pér gjakun si lëng vishnjeje.

Fytyra e rrumbullakët i që zverdhur dhe mjekra e mishtë po i dridhej.

— Zonjë, zonjë!... Ju gaboheni, unë...

— Ju gaboheni, zotëri, ju... Erdhe këtu që të shikoje si do të qaja unë, si do të mposhtesha, si do të ulërija nga dhembja...

Gruaja qe ngritur tanë në këmbë, dhe fytyra e saj shprehte urrejtje.

— Këtë nuk do ta shohësh kurrë, qelbësirë! Shporru këtej!

Kur të gjithë njerëzit qenë larguar, ajo i vuri llozin portës, shkoi në këndin më të largët, u ul në gjunjë dhe filloi të qante. Qante në heshtje, pa zë, por në vajtimin e saj kishte kaq dhembje, sa edhe muret rrëqetheshin. Pastaj, befas, pa e përbajtur veten, shpërtheu në dënesa të forta, që të mbysnin zërin dhe e ngjeshi kokën në jastëk.

I shkova pranë, e preka në sup dhe, që ta ngushëlloja, i fola me zë të dridhur:

— Bihane, nuk je vetëm, më ke edhe mua këtu pranë. Edhe unë do të marr hak. Do të marr hak! — dhe shpërtheva në vaj.

— Bihane, nuk je vetëm, më ke edhe mua këtu pranë. Edhe unë do të marr hak. Do të marr hak! — dhe shpërtheva në vaj.

GRUAJA ME NISHAN NË MJEKËR

Do të qe më bukur sikur të shkruanim se atë mëngjes kryeqytetasit shkonin në punë të gjuar, duke e zgjedhur trotuarin sipas qejfit, ndërsa altoparlantet përhapnin në efir ato nota, që tashmë janë përcaktuar si ushqim i domosdoshëm i shpirtit tonë! Jo, atë mëngjes, në qoftë se ndonjë piktor do të qe ngulur në një qoshe rruge për t'u frymëzuar drejt përsëdrejti e për të qenë kështu «më i lidhur me jetën» (siç është zakon të flitet midis artistëve!), sikur ai të riprodhonte në pëlhurë atë që i shihnin sytë, tabloja e tij do t'i ngjante një plake të sfilitur, gungaçe, që ecën, dridhet, kollitet e psherëtin!... Një tablo e tillë do t'u pëlgente vetëm natyralistëve! ose yetëm atyre që e quajnë vreten «tmerrësisht» realistë! Por, le ta themi hapur, shpesh, ajo që s'është e denjë për penelin, është e përshtatshme dhe e zakonshme për penën. Pra... atë mëngjes njerëzit shpejtonin çapin të kërrusur, si të kishin mbi supe një barrë të rëndë. S'mjaftonte cikma, s'mjaftonte era, por ja edhe pikat e ftohta të shiut të imtë që të «gudulisin» fytbyn. Të gjithë ecnin tatëpjetë, sulmonin drejt qendrës së qytetit, burra, gra, nxënës e studentë me libra nën sqetull, plaka e pleq me bidona e shishe qumështi në duar, tringëllinin zilet e bicikletave, tek-tuk dëgjohej buria e një makine që rrëshqiste me shpejtësi, duke ngritur stérkala uji. Rruga «Qemal Stafa» është një rrugë e gjatë dhe e drejtë. Në të dy anët e saj, si dhe në rrugicat e vogla banojnë njerëz të ndryshëm: punëtorë të të gjitha zanateve, bile edhe të Kombinatit «Stalin», që ndodhet në anën tjetër të qytetit,

nëpunës të ministrive, të ndërmarrjeve, rrobaqepës, gra që njohin modën, që hedhin këmbëkat e tyre nazike mbi tro-tuaret, duke pëshpëritur fjalë jo të mira për komunalen, që nuk kujdeset pér një rrugë kaq të populluar e kaq të nderuar! Oficerë, policë e profesorë, e më në fund tregtarë e matrapazë, që kanë lëshuar rrënëjë në Pazarin e Vjetër e s'duan të shkulen prej andej; tek ecin, fytyrat e tyre duket sikur pyesin: «Vërtet do ta shembin Pazarin e Vjetër!? Oj, çudi, s'paska vend tjetër pér pallat kulture?!

Dhe turma ecën e ecën, shiu bie, era fryn, cikma të than veshët, lagështira e qiellit të zymtë të Tiranës të shpon si me gjilpërë. Vetëm një njeri çan përballë turmës, përpjetë rrugës. Ai éshtë akoma i ri, i veshur me xhaketë të zezë shajaku, me benevrekë, çorape leshi e me opinga, që janë mbushur me ujë e këndojnë çap pas çapi: «plluq-plluq-plluq!» Flokët, që i kanë dalë nëpër çipat e dyshes, i nxijnë si katrani; fytyrën e ka të rrumbullakët, faqet muskuloze, të parruara, sytë të zinj, që të shikojnë egër. Mbi njérin sup ka hedhur një sëpatë, mbi tjetrin një sharrë, e s'do t'ia dijë fare, as pér opingat që notojnë në ujë, as pér sqotën që i përplaset në fytyrë. I shikon njerëzit që vijnë përballë tij, herë me një tek sy, herë me tjetrin. Kur ndonjë kalimtar që shpejton, ndeshet pothuaj ballë pér ballë me të, ai ngadalëson pak çapin dhe i thërret në timpan të veshit:

— Ha-a-a-jde dru me pre!

Dhe fytyra i ngërdheshet mu sikur përqesh gjithë sa shikon përpara, gjithë turmën larushe.

Njerëzit u rralluan; rruga mbeti e shkretë, me pemët e zhveshura në të dyja anët. Por djali me sëpatë e me sharrë thërret pas çdo dhjetë çapesh, pas çdo pesë çapesh:

— Ha-a-ajde dru me pre!

Shiu rrjedh litarë-litarë.

— O druvar! druvaro-o-o!

Pas djalit qëndroi një grua e mbledhur me shall mëndafshi, me çadër të vogël ngjyrë trëndafili në dorë.

— Eja pas meje, — i tha ajo, siç duket e gëzuar që gjeti druvar me mëngjes herët.

Druvari ia nguli sytë e zinj. Gruaja nuk ishte as e re,